

Warszawa, 4 czerwca 2019 r.

RPW/34332/2019 P
Data: 2019-06-06

DWOIP-I.053.3.2019

BIURO RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH	
WPL.	2019 -06- 06
ZAL.	NR

Pan

Adam Bodnar

Rzecznik Praw Obywatelskich

W związku z upoważnieniem Ministra Sprawiedliwości do udzielenia odpowiedzi na skierowane do Prezesa Rady Ministrów wystąpienie Rzecznika Praw Obywatelskich z dnia 29 stycznia 2019 roku, sygn. IX.517.2.2015 ED, dotyczące postępowania wobec skazanych i tymczasowo aresztowanych osób z niepełnosprawnością intelektualną oraz chorych psychicznie, uprzejmie przedstawiam stanowisko w zakresie poruszonych w nim kwestii.

W pierwszym rzędzie należy podkreślić, że każdej osobie pozbawionej wolności z zaburzeniami psychicznymi zapewnia się podstawową i specjalistyczną opiekę zdrowotną, w tym opiekę psychiatryczną. Lekarze psychiatry zatrudnieni w podmiotach leczniczych dla osób pozbawionych wolności udzielają świadczeń zdrowotnych z zakresu pomocy doraźnej, ambulatoryjnej i szpitalnej. Bieżący dostęp do lekarza psychiatry jest zapewniany także w aresztach śledczych i zakładach karnych, w których taki specjalista nie jest zatrudniony. Wówczas osoby pozbawione wolności są konsultowane przez lekarzy psychiatrów w ramach współdziałania z innym więziennym podmiotem leczniczym lub poza więziennymi podmiotami leczniczymi. Nie sposób się przy tym zgodzić z twierdzeniem Pana Rzecznika, zawartym w przedmiotowym wystąpieniu, iżby miejscem osoby chorej psychicznie, bez względu na czyn, który popełniła, jest szpital psychiatryczny (str.5), albowiem oczywistym jest, że nie każda choroba i nie każdy stan w przebiegu choroby psychicznej wymaga leczenia szpitalnego.

W myśl § 35 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 czerwca 2015 r. w sprawie czynności administracyjnych związanych z wykonywaniem tymczasowego

aresztowania oraz kar i środków przymusu skutkujących pozbawienie wolności oraz dokumentowania tych czynności (Dz. U. z 2015 r., poz. 927), w wypadku przyjęcia do jednostki penitencjarnej osoby wymagającej natychmiastowego leczenia szpitalnego ze względu na bezpośrednie zagrożenie życia lub zdrowia lub kobiety od 28. tygodnia ciąży, osobie tej natychmiast zapewnia się odpowiednią opiekę lekarską.

Podstawową zasadą systemu penitencjarnego jest w obecnym porządku prawnym, umieszczanie osób w areszcie śledczym lub w zakładzie karnym tylko na mocy orzeczenia sądu. Kognicji sądowej w tym zakresie nie można naruszać poprzez przyznanie tego uprawnienia funkcjonariuszom zakładu karnego.

W przypadku, gdy doprowadzona osoba z uwagi na stan zdrowia nie może odbywać kary, winno zostać wszczęte postępowanie w przedmiocie przerwy w wykonaniu kary przewidzianej w art. 153 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - *Kodeks karny wykonawczy* (Dz. U. z 2018 r. poz. 652, z późn. zm., dalej: „k.k.w.”) w celu ustalenia istnienia wszelkich przesłanek, od jakich uzależnione jest udzielenie przerwy w wykonaniu kary pozbawienia wolności, w tym z zachowaniem wszystkich wymogów proceduralnych (tj. np. zwróceniem się o opinię sporządzoną przez biegłych odpowiedniej specjalizacji, z uwagi na konieczność uzyskania wiadomości specjalnych).

Fakt, iż osoby chore psychicznie oraz osoby, których stan zdrowia na to nie pozwala, nie powinny przebywać w izolacji w jednostkach penitencjarnych nie jest równoznaczny z tym, iż nie można ich doprowadzać do jednostek penitencjarnych w związku z podjęciem czynności zmierzających do wykonania kary, w tym także weryfikacji zdolności osoby do odbycia kary. Po przeprowadzeniu postępowania w przedmiocie udzielenia przerwy sąd wydaje zaskarżalne, a więc podlegające kontroli instancyjnej postanowienie (art. 153a § 2 k.k.w.). Oczywiście, że decyzji odnośnie możliwości realizacji prawomocnego orzeczenia sądu o pozbawieniu wolności, nie można pozostawiać w gestii funkcjonariuszy Służby Więziennej, czy też zatrudnionych w jednostkach penitencjarnych pracowników.

Nie bez znaczenia pozostaje przy tym, iż nierzadko wśród doprowadzonych znajdują się sprawcy niebezpieczni, niejednokrotnie doprowadzeni do jednostki penitencjarnej po długich poszukiwaniach, którzy nie pozostają pod żadną opieką specjalistyczną. Ich ewentualne zwolnienie, bądź odmowa przyjęcia do zakładu karnego mogłaby skutkować realnym zagrożeniem dla społeczeństwa.

W zakresie przyjęcia regulacji prawnych umożliwiających przeniesienie skazanego chorego psychicznie, stwarzającego zagrożenie dla życia i zdrowia swojego bądź innych osób, z zakładu karnego do zakładu psychiatrycznego, w ramach udzielonej mu przerwy

w karze, Ministerstwo Zdrowia w ścisłej współpracy z Ministerstwem Sprawiedliwości podjęło prace koncepcyjne. Mają one na celu opracowanie nowych zasad skierowania sprawcy odbywającego karę pozbawienia wolności do zakładów psychiatrycznych wolnościowych z możliwością przeniesienia do zakładów psychiatrycznych o zastrzyżonym i maksymalnym rygorze, w przypadku ujawnienia choroby psychicznej, która nie może być leczona w warunkach zakładu karnego.

Obecnie kwestię udzielenia przerwy w karze, bądź odroczenia wykonania kary pozbawienia wolności regulują przepisy ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. z 2018 r. poz. 652, z późn. zm., dalej: „k.k.w.”) w art. 153-156 k.k.w.

Przepis art. 153 § 1 k.k.w. instytucję przerwy w wykonaniu kary reguluje w sposób kategoriowy (tzn. instytucja przerwy ukształtowana jest na zasadzie obligatoryjności). Sąd penitencjarny udziela przerwy w wykonaniu kary w wypadku określonym w art. 150 § 1 do czasu ustania przeszkody. Z brzmienia przepisu art. 150 § 1 k.k.w. wynika, że choroba psychiczna uniemożliwiająca wykonanie kary okolicznością, która obliguje sąd do udzielenia przerwy.

Ministerstwo Sprawiedliwości w toku prowadzonych konsultacji zarekomendowało podjęcie w przyszłości prac nad projektem zmierzającym do ukształtowania stosownej instytucji (tj. przeniesienie skazanego chorego psychicznie, stwarzającego zagrożenie dla życia i zdrowia swojego bądź innych osób, z zakładu karnego do zakładu psychiatrycznego o odpowiednim poziomie zabezpieczenia, w ramach udzielonej mu przerwy w karze) w obszarze przepisów regulujących wykonywanie kary w zgodzie z brzmieniem art. 153 k.k.w. Zastosowanie leczenia w zakładzie psychiatrycznym powinno być bowiem uzależnione od zaistnienia przesłanki z art. 153 § 1 k.k.w., tj. jeżeli choroba psychiczna uniemożliwia wykonywanie kary, a dodatkowo przesłanki w postaci bezpośredniego zagrożenia własnemu życiu lub życiu lub zdrowiu innych osób. W razie łącznego zaistnienia tych przesłanek, sąd penitencjarny, udzielając przerwy, w oparciu o treść art. 153 § 1 k.k.w., będzie mógł rozważyć orzeczenie leczenia w zakładzie psychiatrycznym. Jeżeli natomiast ta dodatkowa przesłanka nie zostanie spełniona, wówczas orzeczona zostanie jedynie przerwa w wykonaniu kary, a ewentualne leczenie osoby korzystającej z przerwy będzie mogło odbywać się na zasadach ogólnych, o których mowa w ustawie z dnia 19 sierpnia 1994 roku o *ochronie zdrowia psychicznego* (Dz.U. z 2018 roku poz. 1878).

W zakresie rozszerzania zakresów przeprowadzania wywiadu środowiskowego oraz wzoru protokołu zatrzymania zauważyć należy, że w obecnym stanie prawnym istnieją już unormowania, zgodnie z którymi następuje ocena stanu psychicznego osoby zatrzymanej.

Z rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 13 września 2012 r. w sprawie badań lekarskich osób zatrzymanych przez Policję (Dz.U. z 2012 roku poz. 1102) wynika, że osobę zatrzymaną obligatoryjnie poddaje się badaniu lekarskiemu w przypadku, gdy z posiadanych przez Policję informacji lub z okoliczności zatrzymania wynika, że jest to osoba z zaburzeniami psychicznymi. Po przeprowadzeniu badania lekarz wydaje zaświadczenie, w którym stwierdza brak przeciwwskazań medycznych do przebywania takiej osoby, np. w pomieszczeniu przeznaczonym dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia, zakładzie karnym lub w areszcie śledczym bądź wystąpienie przeciwwskazań i konieczność skierowania jej do podmiotu leczniczego.

Podzielam zasadność argumentów przedstawionych przez resort spraw wewnętrznych i administracji, przedstawionych w piśmie skierowanym do Pana Rzecznika w dniu 19 września 2016 roku sygn. BMP-0790-1-9/2016/PS, dotyczących braku uzasadnienia do nakładania na funkcjonariuszy Policji obowiązku dokumentowania w protokole zatrzymania spostrzeżeń na temat zaburzeń psychicznych lub upośledzenia umysłowego osoby zatrzymanej, czy też braku akceptacji dla potrzeby nowelizacji w tym zakresie przepisów Kodeksu postępowania karnego.

Tożsama argumentacja, w zakresie braku podstaw do podjęcia prac legislacyjnym w zakresie już prawnie uregulowanym, dotyczy postulatu obligatoryjnego przeprowadzania wywiadu środowiskowego wobec osób z niepełnosprawnością intelektualną lub psychiczną.

Powyżej powołane okoliczności uzasadniają ocenę, że przedstawione powyżej obowiązujące unormowania, umożliwiają trafną reakcję funkcjonariuszy Policji dokonujących zatrzymania na ujawnione dysfunkcje psychiczne zatrzymanego, bez potrzeby dokonywania ich nowelizacji.

SEKRETAŹ STANU
w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji

Taki